

महानगरपालिकांतर्गत कार्यरत विशेष
शिक्षकांच्या समायोजनाबाबत..

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०२४/प्र.क्र. ७४७/टिएनटि-१
चौथा मजला, विस्तार इमारत
हुतात्मा राजगुरु चौक मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय मुंबई ४०००३२
दिनांक: ३० एप्रिल, २०२५.

संदर्भ:-

- १) शासन निर्णय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग क्र.संकीर्ण २०२४/प्र.क्र.७४७/टिएनटि-१, दि.०८.१०.२०२४.
- २) शासन पत्र समक्रमांक दि.१३.१२.२०२४
- ३) शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे पत्र क्र.६०१/१५५२/२०२५, दि.१८.०३.२०२५.

प्रस्तावना:-

मा.सर्वोच्च न्यायालयाने रिट याचिका क्र. १३२/२०१६ या प्रकरणी दिलेल्या निर्देशानुसार संदर्भ क्र.१ येथील दि.०८.१०.२०२४ च्या शासन निर्णयान्वये कंत्राटी तत्वावर कार्यरत विशेष शिक्षकांचे नियमित सेवेत समायोजन करण्याचा निर्णय घेण्यात आलेला आहे. यासाठी जिल्हा परिषदेच्या केंद्र स्तरावर प्रत्येकी एक याप्रमाणे एकूण ४८६० पदे राखून ठेवण्यास देखील मान्यता प्रदान करण्यात आली आहे. संदर्भ क्र.१ येथील शासन निर्णयान्वये समग्र शिक्षा समावेशित शिक्षण उपक्रम, अपंग समावेशित शिक्षण योजना (माध्यमिक स्तर) व अपंग एकात्म शिक्षण योजना या योजनांमध्ये कंत्राटी तत्वावर कार्यरत एकूण २९८४ विशेष शिक्षकांच्या सेवा त्यांची पात्रता तपासण्याच्या अधिन राहून नियमित करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे. प्रस्तावांतर्गत सर्व उमेदवारांची पात्रता तपासण्याची कार्यवाही पूर्ण झालेली आहे. तथापि, उपरोक्त उपक्रमांतर्गत कार्यरत असलेल्या २९८४ विशेष शिक्षकांपैकी काही विशेष शिक्षक महानगरपालिकांमधील शहर साधन केंद्रांतर्गत असलेल्या केंद्रांवर कार्यरत आहेत. वस्तुस्तः मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्देशाप्रमाणे कंत्राटी तत्वावरील विशेष शिक्षकांच्या सेवा नियमित करण्यासाठी जी ४८६० पदे राखून ठेवण्यात आली आहेत, ती जिल्हा परिषदेच्या केंद्र स्तरावरील व पर्यायाने ग्राम विकास विभागाच्या अधिनस्थ असलेली पदे आहेत. या ४८६० केंद्रावर प्रत्येकी एक या प्रमाणे एकूण ४८६० विशेष शिक्षक नेमणे अपेक्षित आहे. तथापि, वर उल्लेख करण्यात आल्याप्रमाणे महानगरपालिकांतर्गत कार्यरत असणारे विशेष शिक्षक हे उपरोल्लेखित उपक्रमांतर्गत समाविष्ट असल्याने व या उपक्रमात समाविष्ट असलेल्या ग्रामीण भागातील इतर शिक्षकांप्रमाणेच दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी अध्यापनाचे कार्य करीत असल्याने त्यांच्या सेवा नियमित करण्यास मान्यता देणे क्रमप्राप्त होते. मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाचे अवलोकन केले असता दिव्यांग विद्यार्थ्यांचे अध्ययन अबाधित राखणे आवश्यक आहे. महानगरपालिकांच्या अधिनस्थ संस्थांमध्ये शिक्षण घेत असलेल्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठीची व्यवस्था कायम ठेवून विशेष शिक्षकांचे समायोजन करण्याचा निर्णय मा.मंत्रिमंडळाने जाणवीपूर्वक घेतलेला आहे.

काही विशेष शिक्षक महानगरपालिकांतर्गत कार्यरत असणे तथापि त्यांच्यासाठी जिल्हा परिषद केंद्र स्तरावरील पद राखून ठेवलेले असणे या बाबींमुळे त्यांच्या समायोजनाबाबत काहीसा पेच निर्माण झालेला आहे. याअनुषंगाने योग्य तो निर्णय घेण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :-

महानगरपालिकांतर्गत कार्यरत विशेष शिक्षकांना ४८६० केंद्रांपैकी त्याच तालुका/जिल्हांतर्गत सोयीच्या परंतु रिक्त केंद्रावर सामोयाजित करून त्यांच्या सेवा सद्यस्थितीत कार्यरत असलेल्या महानगरपालिकांतर्गत केंद्रावर उपयोजित करण्यास खालील अटींच्या अधिन राहून मान्यता देण्यात येत आहे.

१. ४८६० केंद्रांपैकी ज्या रिक्त केंद्रावर समायोजनाने नियुक्ती देण्यात आलेली आहे, त्या केंद्रांतर्गत येणाऱ्या शाळांमधील दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाची जबाबदारी लगतच्या केंद्रावर समायोजित केलेल्या विशेष शिक्षकांकडे विभागून देण्यात यावी.
२. महानगरपालिकांतर्गत केंद्रावर सेवा उपयोजित झालेल्या विशेष शिक्षकांच्या कामाचे सनियंत्रण पूर्वीप्रमाणेच संबंधित महानगरपालिका आयुक्त यांचे अधिनस्थ असलेले अधिकारी हे करतील व त्याबाबत समायोजनाने नियुक्ती मिळालेल्या विशेष शिक्षकांनी केंद्राच्या संबंधित केंद्रप्रमुखांशी समन्वय राखतील.
३. महानगरपालिकांतर्गत सेवा उपयोजित झालेल्या विशेष शिक्षकांचे वेतन समायोजनाने नियुक्ती दिलेल्या केंद्रस्तरावर इतर समायोजित विशेष शिक्षकांप्रमाणे अदा करण्यात यावे.
४. महानगरपालिकांतर्गत विशेष शिक्षकांच्या समायोजनाची कार्यवाही संबंधित महानगरपालिका आयुक्तांच्या समन्वयाने त्या-त्या संबंधित जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी पूर्ण करावी.
५. विभागीय शिक्षण उपसंचालक, मुंबई व बृहन्मुंबई महानगरपालिका या जिल्हा परिषदा नसलेल्या कार्यालयांतर्गत विशेष शिक्षकांचे लगतच्या रायगड जिल्ह्याच्या जिल्हा परिषदेतर्गत तालुक्यातील रिक्त केंद्रावर समायोजन करून त्यांच्या सेवा सध्या ते कार्यरत आहेत त्या केंद्रावर उपयोजित करण्यात याव्यात. यासाठी संबंधित जबाबदार अधिकाऱ्यांनी रायगड जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांशी समन्वय साधून आवश्यक कार्यवाही करावी.
६. कोणत्याही जिल्ह्यात जिल्हा परिषदेच्या केंद्रांची जितकी संख्या आहे तितकेच विशेष शिक्षक त्या जिल्ह्यात समायोजित होऊ शकतात ही वस्तुस्थिती आहे. या संख्येत सद्यस्थितीत जिल्हा परिषदेच्या केंद्राच्या अधिनस्थ व त्या जिल्ह्यात महानगरपालिका असल्यास त्या महानगरपालिकेच्या अधिनस्थ अशा दोन्ही अस्थापनांवरील विशेष शिक्षकांचा समावेश आहे. एखाद्या जिल्ह्यात दोन्ही आस्थापनांवर कार्यरत विशेष शिक्षकांची संख्या त्या जिल्ह्यातील केंद्राच्या संख्येपेक्षा अधिक असू शकते. याअनुषंगाने काही विशेष शिक्षक अतिरिक्त ठरू शकतात. एखाद्या विशेष शिक्षकास अतिरिक्त ठरविण्यासाठी सेवेतील रुजू दिनांकानुसार त्याची सेवाज्येष्ठता विचारात घेण्यात यावी. जो विशेष शिक्षक सर्वाधिक सेवा कनिष्ठ असेल, तो सर्व प्रथम अतिरिक्त ठरेल. अतिरिक्त ठरणारा शिक्षक महानगरपालिका अधिनस्थ कार्यरत असल्यास अन्य जिल्ह्यात समायोजित होऊन त्याच्या सेवेचे उपयोजन तो कार्यरत असलेल्या महानगरपालिकेच्या अधिनस्थ केंद्रावर करणे अव्यवहार्य आहे. सबब, महानगरपालिकांतर्गत विशेष शिक्षकांना ते सेवा कनिष्ठ असले तरी अतिरिक्त ठरविण्यात येऊ नये.

०२. महानगरपालिकांतर्गत कार्यरत विशेष शिक्षकांच्या समायोजनाबाबत व त्यांच्या सेवेच्या उपयोजनेबाबत वरीलप्रमाणे प्रत्येक महानगरपालिकेत कार्यवाही होत आहे, याची दक्षता शिक्षण संचालक (प्राथमिक) यांनी घ्यावी.

०३. जिल्हा परिषद केंद्र स्तरावरील पदावर महानगरपालिकांतर्गत कार्यरत विशेष शिक्षकांच्या सेवा समायोजित करणे व प्रत्यक्षात त्यांची सेवा पूर्वीप्रमाणेच महानगरपालिकांतर्गत केंद्रावर उपयोजित करणे ही एक तात्पुरती व्यवस्था आहे. नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांनी विविध महानगरपालिकांतर्गत विशेष शिक्षकांच्या समायोजनासाठी आवश्यक संख्येने लवकरात लवकर पद निर्मिती करणे आवश्यक राहिल.

०४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०४३०१२०१११८८२१ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(शरद श्री.माकणे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा. सभापती/ उपसभापती महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
- ३) मा. अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
- ४) मा. विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
- ५) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) मा. उपमुख्यमंत्री (नगर विकास विभाग) यांचे प्रधान सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे प्रधान सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) मा. मंत्री, शालेय शिक्षण, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ९) मा. मंत्री, ग्रामविकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) मा. विधानसभा/विधानपरिषद सदस्य (सर्व)
- ११) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
- १२) मा. प्रधान सचिव, ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १३) मा. प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १४) मा. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १५) सचिव, साविस/१६-ब, मंत्रालय, मुंबई.
- १६) आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १७) सर्व विभागीय आयुक्त.
- १८) सर्व जिल्हाधिकारी.
- १९) सर्व आयुक्त, महानगरपालिका
- २०) संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- २१) संचालक (प्राथमिक/माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- २२) सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक.
- २३) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- २४) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जि.प.रायगड
- २५) सर्व मुख्याधिकारी, नगर पालिका,
- २६) सर्व शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक) जिल्हा परिषद.
- २७) शिक्षण निरीक्षक/प्रशासन अधिकारी, सर्व महानगरपालिका/नगरपालिका
- २८) निवडनस्ती- टिएनटि-१.